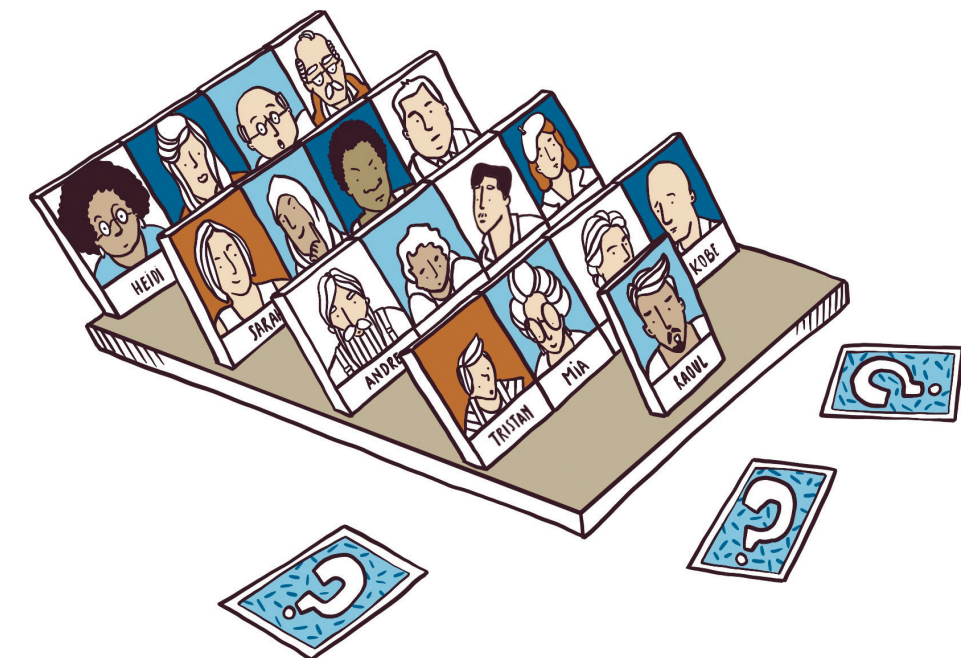

WIE ZIT IN DE GEVANGENIS?

WIE ZIT IN DE GEVANGENIS?

En andere bijzondere weetjes over misdaad en straf

WIST-JE-DAT

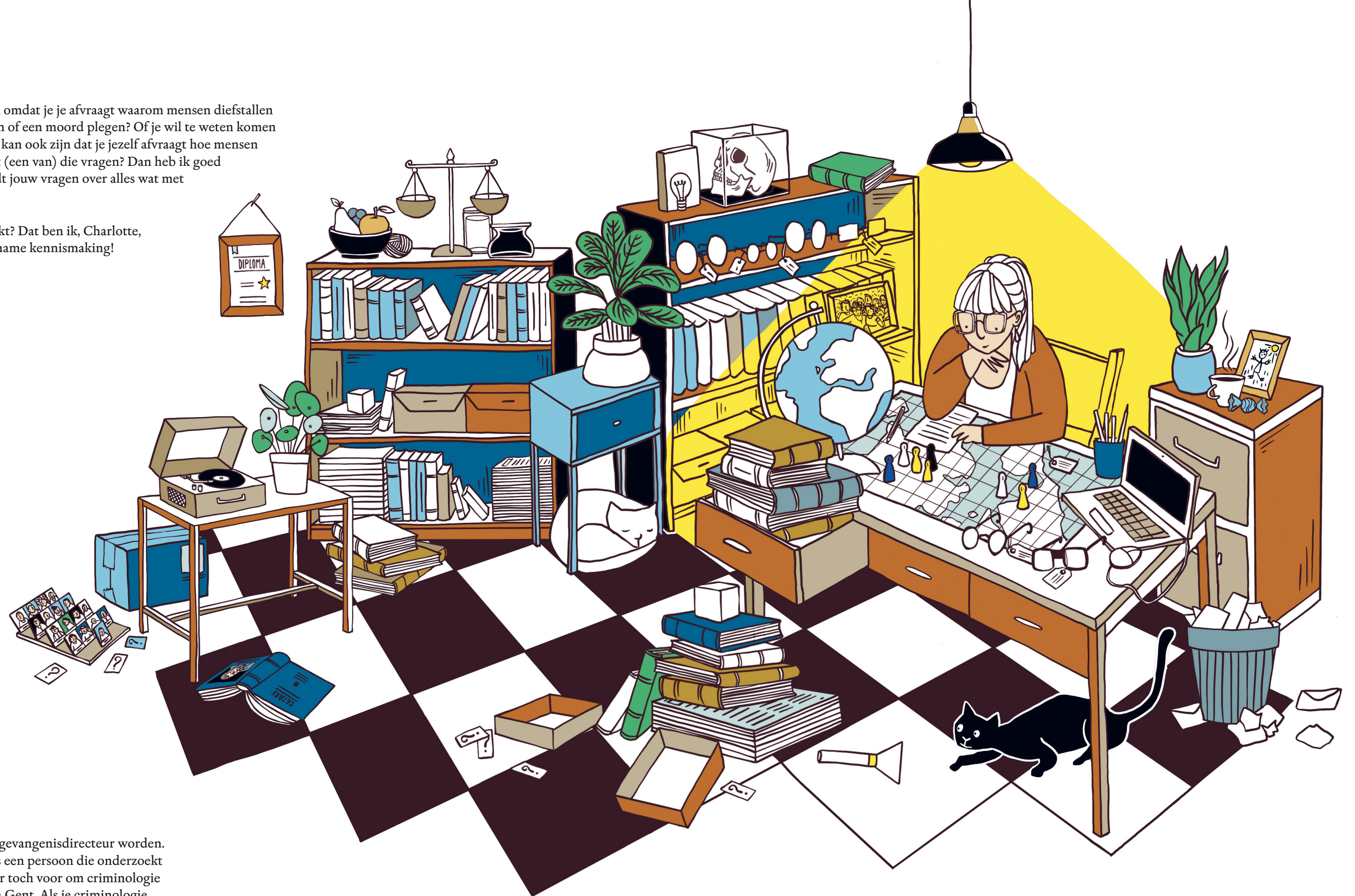
Ik moet iets opbiechten: de titel klopt niet helemaal. Wanneer iemand een regel overtreedt, waarvoor je een straf kan krijgen, dan noemen we dat een *misdrif*. Misdriften bestaan in drie vormen: een overtreding, een wanbedrijf en een misdaad. Het minst ernstige misdrijf is een overtreding, zoals te veel lawaai maken na 10 uur 's avonds. Een *misdaad* is het meest ernstige misdrijf, zoals een moord. Daarvoor kan je dus ook de zwaarste straf krijgen.

Vandaag werken we aan een nieuwe versie van het strafwetboek, dat is een boek waarin alle misdrijven opgesomd staan, samen met de straffen die je ervoor kan krijgen. Dit nieuwe strafwetboek wil het verschil tussen overtredingen, wanbedrijven en misdaden afschaffen en met iets helemaal nieuws komen. Als het zo ver is, deel ik het met jullie!

ILLUSTRATIES
Stefanie Van Hertem

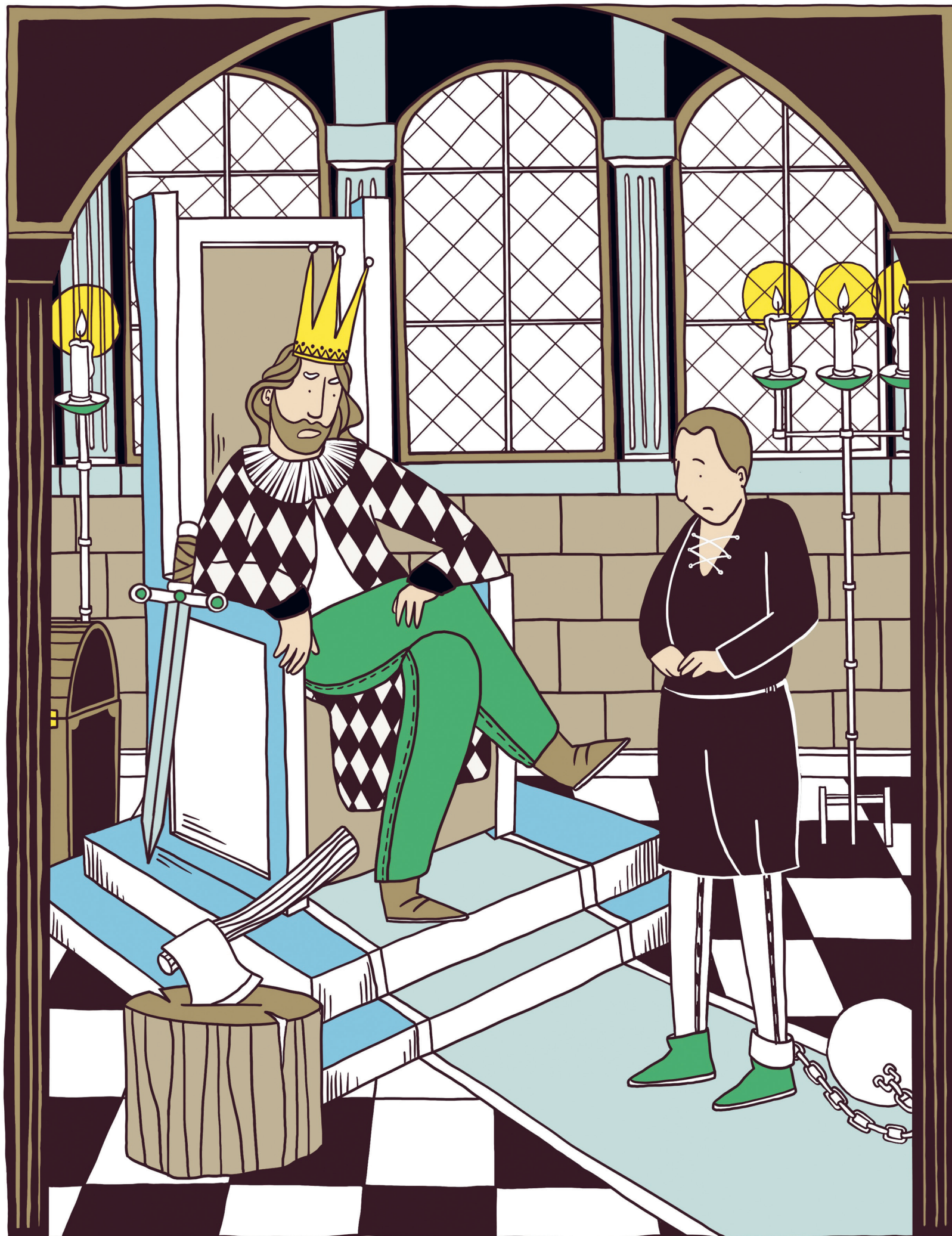
Misschien heb je dit boek gekozen omdat je je afvraagt waarom mensen diefstallen plegen, elkaar opzettelijk pijn doen of een moord plegen? Of je wil te weten komen welke straffen er zoal bestaan. Het kan ook zijn dat je jezelf afvraagt hoe mensen in een gevangenis leven. Zit jij met (een van) die vragen? Dan heb ik goed nieuws, want dit boek beantwoordt jouw vragen over alles wat met 'criminologie' te maken heeft!

Wie is de 'ik' die jou hier aanspreekt? Dat ben ik, Charlotte, en ik ben een criminologe. Aangename kennismaking!

Toen ik 18 jaar was, wilde ik graag gevangenisdirecteur worden. Of een forensisch patholoog, dat is een persoon die onderzoekt hoe iemand overleden is. Ik koos er toch voor om criminologie te studeren aan de Universiteit van Gent. Als je criminologie studeert, betekent dat niet dat je leert hoe je een politievrouw of rechter wordt. Je leert ook niet hoe je een moordzaak moet oplossen. Wat criminologen dan wel doen? Ze zoeken bijvoorbeeld uit waarom mensen criminaliteit plegen.

Criminaliteit betekent dat je de regels die door een land zijn gemaakt niet volgt of overtreedt. Wanneer ik je vraag aan iemand te denken die criminaliteit pleegt, denk je waarschijnlijk vooral aan mensen die dingen stelen uit een winkel of iemand pijn doen. Maar criminaliteit gaat een stuk verder. Criminologen kijken ook naar mensen in een maatpak die andere mensen bedriegen of bedrijven die hun afval dumpen langs de weg of in rivieren.

De middeleeuwen

Tijdens de middeleeuwen – dat is de periode van ongeveer 500 na Christus tot 1500 na Christus – keken mensen op verschillende manieren naar criminaliteit. Sommige mensen geloofden toen dat criminaliteit gepleegd werd door kwade geesten en krachten die je niet kon verklaren. Die geesten en krachten zouden mensen overtuigen om criminaliteit te plegen.

Andere mensen dachten dat criminaliteit gepleegd werd door armoede en de vele oorlogen in die periode. Tijdens de middeleeuwen werd namelijk veel gevochten. Daardoor zwierven gewonde soldaten door de straten, zonder werk en zonder geld om eten te kopen. Zij hadden geen dak boven het hoofd en moesten eten stelen om te overleven.

In deze periode speelde de koning de belangrijkste en machtigste rol: hij maakte de regels en bepaalde dus ook wat criminaliteit was.

WIST-JE-DAT

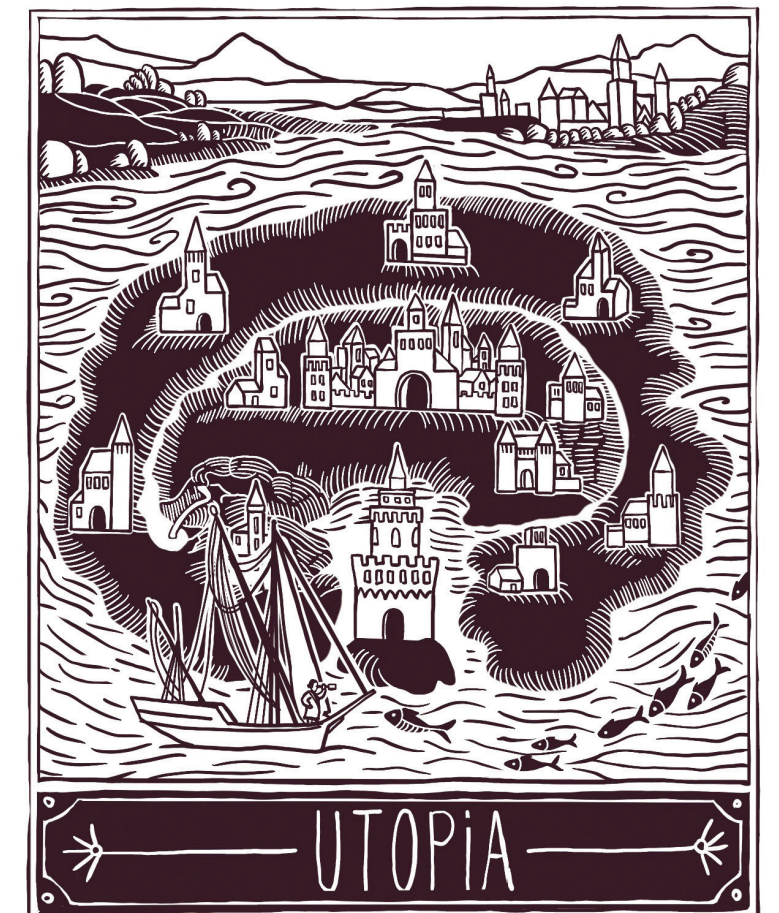
We spreken van criminaliteit wanneer de regels die door een land zijn gemaakt niet gevolgd of overtreden worden. Daarom kunnen de regels, en dus ook de straffen, per land verschillen.

UTOPIA

In 1516 schreef Thomas More (1478–1535) het boek *Utopia*. De papa van Thomas was een rechter en zijn mama is waarschijnlijk gestorven toen hij nog klein was. Thomas was niet tevreden over het leven in zijn tijd.

Volgens hem overtraden mensen de regels omdat ze moesten leven in ellendige omstandigheden: in armoede, met weinig voedsel en veel oorlogen. Hij vond ook dat er een groot verschil was in zijn land tussen mensen die veel geld hadden, en dus goed konden leven, én mensen die weinig geld hadden en in armoede leefden.

Hij droomde over een betere wereld en noemde die 'Utopia'. Het woord 'utopia' komt uit het Grieks en betekent 'een niet-bestaande plaats' en 'een goede, gelukkige samenleving'. Utopia was volgens Thomas een paradijselijk, denkbeeldig eiland waar mensen gelijk zijn en in vrede, zonder oorlog of criminaliteit, met elkaar samenleven. Mensen gebruiken vandaag nog altijd het woord 'utopie' om iets te beschrijven wat niet mogelijk is, een ideale wereld die we niet kunnen bereiken, een wens.

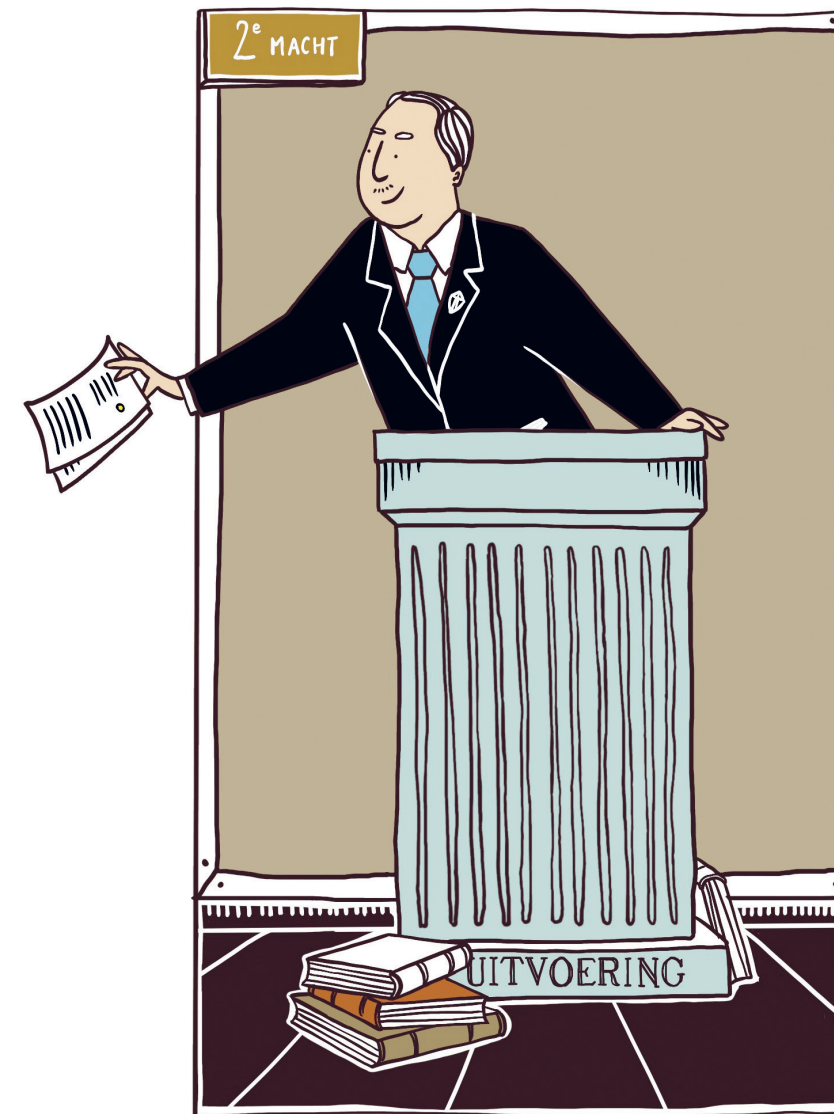
De periode van de Franse Revolutie

De volgende periode waarover ik je iets wil vertellen, is de periode waarin de Franse Revolutie plaatsvond. Dat was in 1789. Toen was de rol van de koning veel minder belangrijk geworden. Mensen vonden dat niet één persoon alle macht mocht hebben en dat de koning dus niet het recht had de enige baas in het land te zijn.

Charles Montesquieu (1689–1755) was een belangrijke man, die in deze periode een interessant boek had geschreven waarin hij – met een moeilijke term – de ‘scheiding der machten’ beschreef. Dat is iets dat vandaag nog altijd bestaat! Zo schreef hij dat de macht van het land in drie delen moest worden verdeeld.

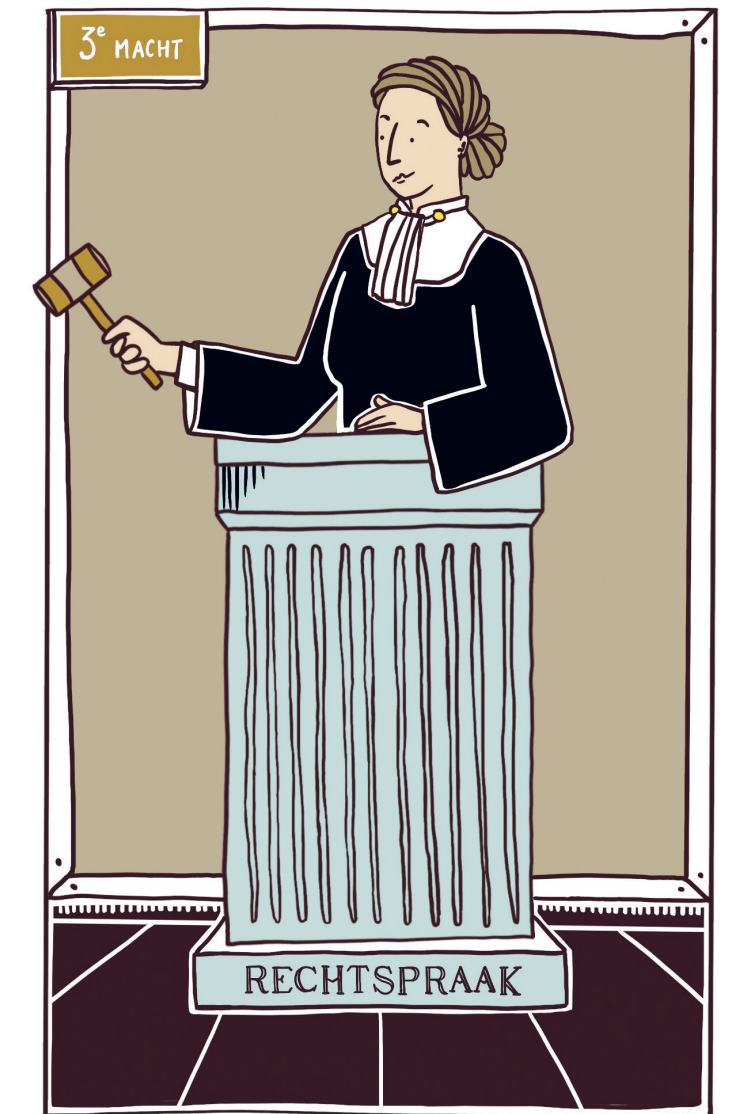

De **eerste macht** is de wetgevende macht. Deze groep mensen maakt de regels waaraan iedereen in het land zich moet houden. De regels worden gemaakt door de koning en het parlement. Het parlement bestaat uit twee delen: de senaat en de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Die laatste Kamer is een groep mannen en vrouwen die door het volk gekozen worden en samen nieuwe regels bespreken. Jouw mama en papa kiezen mee wie een stoeltje krijgt in onze Kamer van Volksvertegenwoordigers. Wanneer je achttien jaar wordt, krijg je wat we noemen ‘stemrecht’. Dan is het ook jouw beurt om voortaan bij elke verkiezing mee te kiezen wie een stoeltje in de Kamer krijgt.

Als **tweede macht** heb je de uitvoerende macht. Dat zijn de mensen die zorgen dat de wetten, die de wetgevende macht heeft gemaakt, worden uitgevoerd. We noemen hen ook wel de regering, want zij regeren of besturen dus het land. De regering bestaat uit een aantal ministers. Elke minister krijgt een specifieke taak om uit te voeren. De minister van Justitie is onder andere verantwoordelijk voor alles wat met straffen en rechters te maken heeft, maar ook voor het bouwen van gevangenissen.

Ten slotte heb je de **derde macht**, de rechtsprekende macht. Dat zijn de rechters die straffen uitspreken wanneer burgers de regels en wetten overtreden.

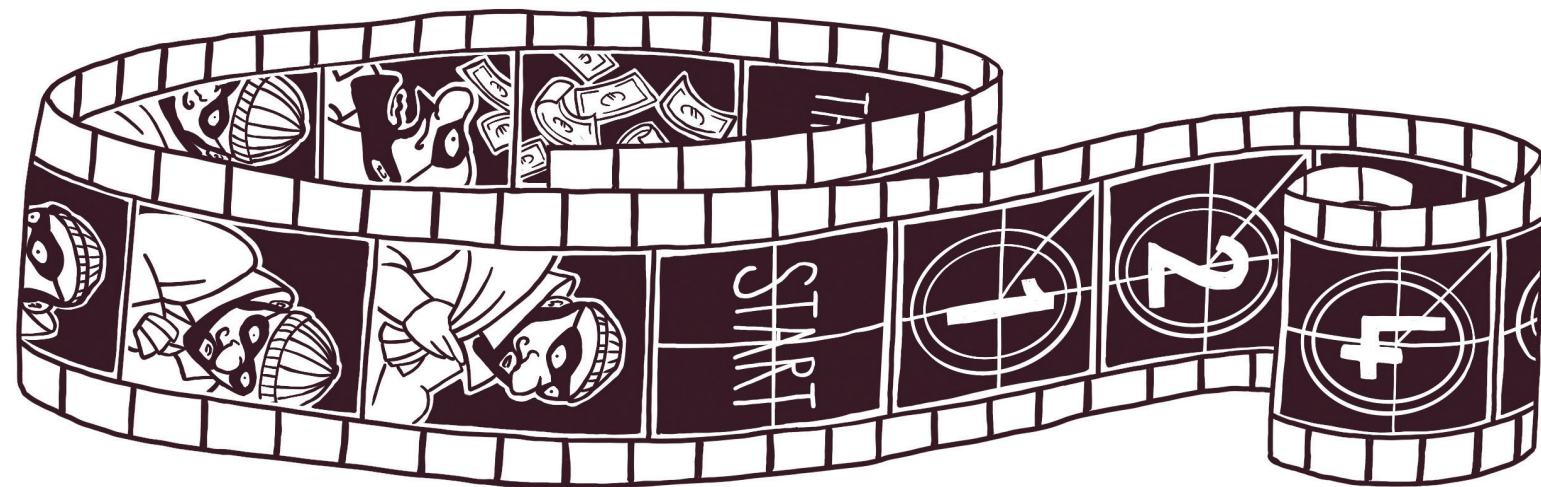

Door de macht in drieën te verdelen – iemand die de regels maakt, iemand die ze uitvoert en iemand die het overtreden ervan bestraft – wil een land ervoor zorgen dat één persoon niet té machtig is.

In de periode van de Franse Revolutie geloofde men ook dat mensen voor zichzelf kunnen denken en zelf beslissingen kunnen nemen. Zo konden ze kiezen of ze de regels wilden overtreden of niet. Dat deden ze op basis van het afwegen van de kosten (welke straf kan ik krijgen als ik de regel overtreed?) en de baten (wat zijn de voordelen voor mij als ik de regel overtreed?). Als de kost/straf zwaarder zou zijn dan het voordeel/de baten als je de regel zou overtreden, dan zouden mensen de regel niet overtreden.

Een mannenzaak?

In films, maar vooral in cartoons op televisie, wordt 'de stouterik' vaak voorgesteld als een man, met een snor of een baard, met een lange of dikke neus en grote tanden. Waarom? Plegen mannen met baarden echt vaker criminaliteit dan vrouwen?

Over één ding zijn wij als criminologen het alvast eens: jongens en mannen plegen vaker criminaliteit dan meisjes en vrouwen. De kans is dus groot dat wanneer een inbraak wordt gepleegd, de dader een man is. Dat geldt trouwens voor alle vormen van criminaliteit (dus niet alleen voor diefstallen, maar ook voor witteboordencriminaliteit en cybercriminaliteit), van Afrika tot in Amerika.

We noemen dat met een moeilijk woord de 'geslachtskloof'. Die is het grootst bij de meest ernstige vormen van criminaliteit, zoals zware vormen van geweld, bijvoorbeeld ernstige mishandeling. Ze is het kleinst bij criminaliteit die minder agressie en pijn aan het lichaam van een slachtoffer teweegbrengt, bijvoorbeeld een winkeldiefstal.

WIST-JE-DAT

Jongens plegen vaker criminaliteit dan meisjes.

Een van de meest beruchte ontsnappingspogingen uit de gevangenis

Op een septemberdag in 1960 kregen Albert Lacroix en Emma Franco een zoon: Philippe Lacroix. Philippe groeide op in Sint-Lambrechts-Woluwe, een gemeente in Brussel. Toen Philippe 19 jaar was, leerde hij Patrick Haemers kennen. Het klikte tussen de twee en ze werden al gauw vrienden.

Weet je nog dat ik vertelde over 'risicofactoren' die de kans op het plegen van criminaliteit kunnen vergroten? Dat was een beetje het geval bij Philippe. De band tussen Philippe en zijn ouders, die ondertussen gescheiden waren, was niet zo goed én samen met Patrick pleegde Philippe vaak criminaliteit. Eerst ging het om het stelen van bromfietsen en auto's, maar ze werden al snel handiger en gewelddadiger. Samen met enkele andere vrienden vormden Philippe en Patrick 'de Bende Haemers'.

In de jaren 1980 pleegde deze bende heel wat overvallen op postkantoren en geldtransporten, maar ze zijn vooral bekend voor de ontvoering van de toenmalige eerste minister, Paul Vanden Boeynants. Philippe werd door een rechter veroordeeld tot de doodstraf, maar omdat – zoals je ondertussen weet – in België de doodstraf niet meer werd uitgevoerd op dat moment, kreeg Philippe een levenslange gevangenisstraf.

Op 3 mei 1993 ontsnapte Philippe, samen met twee andere leden van de Bende Haemers, uit de gevangenis van Vorst. Jouw mama, papa, oma of opa herinneren zich misschien de ontsnapping van de drie mannen nog, want die was bijzonder spectaculair! Het drietal gijzelde een veiligheidsbeambte en de gevangenisdirecteur. De drie gedetineerden, de beveiligingsbeambte en de gevangenisdirecteur reden nadien met een auto door de gevangenispoort naar buiten. Op zich is dat al spectaculair, maar wat vooral speciaal was, was dat de gevangenisdirecteur niet in de wagen zat maar *op* de wagen lag.

Vier dagen later, op 7 mei 1993, werd Philippe gevonden én opnieuw naar de gevangenis gebracht. Zoals ik je eerder verteld heb, krijg je geen extra straf wanneer je uit de gevangenis vlucht, tenzij je het té bont maakt, dingen breekt of kapotmaakt of zoals Philippe en zijn vrienden gedaan hebben: een gevangenisdirecteur en veiligheidsbeambte gijzelen.

Philippe had nooit zijn diploma middelbaar onderwijs behaald, maar je herinnert je misschien nog dat je in de gevangenis ook een opleiding kan volgen. Dat heeft Philippe dan ook gedaan. Tijdens zijn levenslange gevangenisstraf begon hij opnieuw te studeren: hij behaalde zijn diploma secundair onderwijs en daar bleef het niet bij. Daarna leerde hij Nederlands en Engels vanuit zijn cel en liet hij zich inschrijven als student Germaanse filologie aan de Universiteit van Louvain-la-Neuve (UCL). Op dat moment bestond Prison Cloud nog niet. Eén keer per week mocht hij uit zijn cel om aan de universiteit les te volgen.

Ik vertelde je eerder dat de meeste mensen die een gevangenisstraf krijgen, kunnen vrijkomen, zelfs wanneer ze levenslang krijgen. Dat was ook het geval voor Philippe: nadat hij ongeveer veertien jaar in de gevangenis had doorgebracht, kwam hij vrij. Philippe kreeg én greep een tweede kans. Doordat hij in de gevangenis gestudeerd had én erin geslaagd was zijn diploma's te behalen, had hij meer kansen op het vinden van een job. Vandaag bewandelt Philippe het rechte pad en werkt hij als leerkracht in een centrum voor volwassenenonderwijs: hij geeft Engelse en Nederlandse les aan volwassenen.

Een van de eerste vrouwelijke Belgische juristes

Misschien woon jij wel in een dorp met een plein of een straat genoemd naar Marie Popelin? Ben je benieuwd wie die beroemde vrouw was en welke link ze heeft met criminaliteit?

In 1846 werd Marie Popelin geboren in Schaarbeek. Marie studeerde en werkte als leerkracht in Brussel. In 1883, toen ze 37 jaar was, besliste Marie om opnieuw te studeren: rechten aan de Universit  Libre de Bruxelles (ULB). Pas sinds 1876 waren ook meisjes aan de universiteit toegelaten! Marie was een topstudente en behaalde als eerste Belgische vrouw in 1888 haar doctoraat in de rechten.

Maar... toen Marie advocaat wilde worden, werd dat geweigerd. Men geloofde toen niet dat vrouwen geschikt waren om dat beroep uit te oefenen. De reden daarvoor? Hun 'angeboren zwakte' en het feit dat ze mama kunnen worden, waardoor ze – volgens sommigen toen – de job als advocaat moeilijker zouden kunnen uitoefenen.

Marie gaf gelukkig de strijd niet op. Integendeel, dag na dag werd ze strijdvaardiger  n eiste ze een gelijke behandeling van mannen en vrouwen  n dus de mogelijkheid voor vrouwen om advocaat te worden. Marie heeft haar hele leven gestreden voor gelijke rechten voor vrouwen en mannen. Ze stierf op 5 juni 1913. Uiteindelijk slaagde ze wel in haar opzet: de beslissing om vrouwen toe te laten tot het beroep van advocaat in België gebeurde in 1922. Jammer genoeg te laat voor Marie, maar mede dankzij haar kunnen meisjes sindsdien advocaat worden!